

ESTLi seksuaalvägivald ohvrite abistamiseks laiapõhjalise koostöövõrgustiku loomise ja võimestamise projekt

Kai Part

Tartu Ülikool, Tartu Ülikooli Kliinikum
Tartu Seksuaaltervise Kliinik
Eesti Seksuaaltervise Liit

SOTSIAALMINISTEERIUM

On hakanud tekkima arusaam SVV tõsisest mõjust ohvrile

- Traumeeriv nii kehalisele, vaimsele kui seksuaaltervisele
- Mõju võib olla pikaajaline
- Mõju on indiviiditi varieeruv ja sõltub ka seksuaalvägivalla iseloomust
- Mõju **sõltub paljuski esimesest inimesest kellega ohver pärast rünnet kokku puutub** (professionaalne abi vs taasohvristamine)

Mis abi/teenuseid SVV ohver vajab?

Juriidiline kohtumeditiiniline ekspertiis, toetav advokaat, politsei, kohtumenetlus

Meditiiniline vigastused, tervisemõjud, rasestumine, STLH/HIV, kordusvisiit/-visiidid, haigusleht, nõustamine

Psühholoogiline akuutne nõustamine, jälgimine, teraapia

Sotsiaalne turvalisus, elukoht, sissetulek, laste heaolu

Pöördumine tervishoiusüsteemi – aken

- Pöördub tõenäoliselt rohkem kui politseisse, kuid süsteemne statistika selle kohta puudub
- Ohvraid motiveerib tervishoiuasutusse pöörduma eeskätt hirm võimaliku seksuaalvägivallast tingitud terviseprobleemi pärast (rasedus, suguhaigus, HIV)

Nesvold H, Friis S, Ormstad K. Sexual assault centers: Attendance rates, and differences between early and late presenting cases. Acta Obstetricia et Gynecologica. 2008; 87: 707–715

Teenuste korraldus tervishoiu- ja sotsiaalsüsteemis

Traditsiooniline

- Ohver pöörduv politseisse → kohtumeditiiniline lv

Mittestandardiseeritud abi/ teenused

- Ohver pöörduv arsti, psühholoogi, varjupaiga , ohvriabi töötaja vms vastuvõtule, tugitelefoni
- Pühendunud spetsialistid → mittestandardiseeritud "tippkeskused"

Seksuaalvägivalla keskused

- Professionaalne ja multidistsiplinaarne abi ühest kohast 24 h

Pöördumiste arv

*1970-d USA, Austraalia
1985 Iirimaa
1986 UK (Manchester)
1986 Norra (Oslo)
1993 Island
1994 Rootsi
2000 Taani
jpt*

Seksuaalvägivalakeskused

Sexual Assault Centres

Sexual Assault Treatment Units

Sexual Assault Referral Centres

- peamine eesmärk: abi andmine

- ühtsed põhimõtted

  - multidistsiplinaarne abi ühest kohast (*one stop shop*)

  - tihe koostöö politsei ja prokuratuuriga

- naistele ja meestele, täiskasvanutele ja noortele (>14/16)

- 24h, madal lävi

- asukoht

  - haiglas (EMO, günekoloogia os.) või esmatasandi arstiabi koosseisus
  - regionaalsed keskused, kus meeskond saab hoida piisavat pädevust

- standardiseeritud juhised ja patsiendi liikumise algoritmid

- riiklikul tasemel kindlaksmääratud ja jätkusuutlik rahastus (SoM ja JuM)

- avalikkuse ja personali teavitatus, harimine

Seksuaalvägivalakeskused

Ohver valib teenuse(d):

meditsiiniline abi ja -läbivaatus (STLH, rasedus, vigastused)

standardiseeritud kohtumeditiiniline läbivaatus

psühholoogiline abi

rehabilitatsioon (*waitful watching*, võib toimuda ka mujal)

turvapaik

juriidiline nõustamine, kontakt politseiga

Meeskond: õed, arstid, sotsiaaltöötaja, psühholoog, jurist/juriidiline nõustaja

Seksuaalvägivaldakeskused vs traditsiooniline korraldus

Rohkem abi järele pöördujaid,
sh noorte ja meesohvrite hulgas

Rohkem politseisse pöördujaid

Vähem <24h jooksul pöördujaid

Laiem SVV spekter

Rohkem lähisuhtes SVV kogenuid

Norra näide

- 70ndad-naiste turvakodud
- 80ndad- naisarstid, feministlik liikumine tekitas ühiskonnas diskussiooni
- 1986 – Oslo linnavalitus otsustas rahastada esimest keskust Oslo Ülikooli Haigla juures
- Täna 24 keskust üle Norra- rahastavad munitsipaalvalitsused
- Mõeldud nii seksuaalvägivalla kui LSV ohvritele
- 2/3 EMO juures, ülejäänud günekoloogia osakonnad-kõik 24 tunnise valmidusega
- 10-400 juhtu aastas
- 2007 riiklikud juhised, vastutab EMO
- Tasuta

Projektipartner
Oslo Sexual Assault Centre
1986

- Aastas 400 visiiti (arvatavasti 5-10% tegelikest ohvritest)
- 80% vanuses 16-34 aastat
- 6% mehed
- 4-5% puudega inimesed
- 10% sõltuvushäiretega, sh prostituudid

50-80% kasutas ründaja ka füüsilist vägivalda, samas pole 50% ohvritest kehalisi vigastusi, 75-85% pole genitaalide vigastusi

Teenused: pöördunutele tehakse 80% meditsiiniline läbivaatus, 70% kohtumeditiiniline ekspertiis, 85% saab nõustamist, 60% tuleb meditsiinilisele järelvisiidile, 14% vajab haiglaravi, 40% suunatakse psühhoteraapiasse, ~50% teeb avalduse politseisse

Pöördumine sagedasem nädalalõputi, 50-70% ohvritest tarvitanud alkoholi, 1/3 ohvritest rünnatud une ajal → *the burden of proof*

Kas ja kuidas SVV ohvrid praegu Eestis pöörduvad?

- Ohver pöördub ise otse naistearsti vastuvõtule/EMOsse.
- Ohver pöördub politseisse → enamasti naistearsti/kohtumeediku läbivaatus
- Isegi kui seksuaalvägivalla ohver ei pöördu kohe pärast juhtunut abi saamiseks, suureneb pöördumiste hulk (tervishoiu- ja sotsiaalsüsteem, varjupaigad)
- Noorte nõustamiskeskused + seksuaaltervise kliinikud
- 1492 ENVL üleriigiline vägivalda kogenud naiste tugiliin 24h
- 5884 9494 Tartu Naiste Varjupaiga seksuaalvägivalla tugiliin
- **Ohver ei pöördu**

Probleemid TH süsteemis

- meedikud pole saanud eriettevalmistust (professionaalsus, hoiakud)
- pole standardiseeritud professionaalseid teenuseid
- läbivaatusi tehakse korduvalt ja eri isikute poolt
- läbivaatuseks puudub mõnikord sobiv koht
- juhend on vananenud ja pole kõikidele kättesaadav
- ...

SVV teenuste strateegiline planeerimine

Mis tüüpi teenuseid vajame?

Kus need peaksid asuma?

Missugused spetsialistid/ mis pädevusega peaksid seal töötama?

Olemasolevad teenused?

Kas on võimalik ühitada meditsiiniline ja kohtumeditiiniline abi?

Kes peaks neid teenuseid rahastama?

Töörühm eri valdkonna spetsialistidest

Heade eeskujude külastamine

Juhiste koostamine

Spetsialistide koolitus

OHVER
victim

TERVE
SEKSUAALVÄGIVALLA
ÜLE ELANU
survivor

Eesti Seksuaaltervise Liidu projekt

**“Seksuaalvägivalla ohvrite abistamiseks laiapõhjalise
koostöövõrgustiku loomine ja võimestamine”**

Projekti kestvus: 27.05.2014–30.04.2016

Projekti rahastatakse Norra finantsmehhanismi toetustest 2009-2014 Koduse ja soopõhise vägivalla vähendamise programmi raames. Eestis on Rahvatervise programmi koordinaator sotsiaalministeerium

SOTSIAALMINISTEERIUM

Projekti eesmärk on seksuaalvägivald ja inimkaubandusega seotud seksuaalvägivald leviku ja mõjude vähendamine avalikkuse teavitamise, ohvreid abistavate teenuste loomise ning eri valdkonna spetsialistide teadlikkuse ja koostöö suurendamise kaudu Eestis

Projekt

- analüüsib **seksuaalvägivalla olukorda**;
- loob esmase ohvrite **abistamise ja rehabilitatsiooni pilootsüsteemi** ja võrgustikutöö põhimõtted partner-tervishoiuasutustes;
- **teavitab avalikkust ja riskirühmi** (ohvrid, toimepanijad) seksuaalvägivalla lubamatusest, abisaamise vajadusest ning kättesaadavatest teenustest;
- käivitab seksuaalvägivalla ohvritele **internetinõustamise**;
- koostab **meedikutele juhise** esmaseks tööks seksuaalvägivalla ohvriga + viib läbi **koolitused meedikutele** üle Eesti;
- viib läbi **koolitused** ja tugevdab võrgustikutööd ohvritega kokku puutuvate eri **valdkonna võtmespetsialistide** (meedikud, politsei ja prokuratuuri töötajad, juristid, sotsiaaltöötajad, psühholoogid, varjupaikade töötajad) ja organisatsioonide vahel

Projekti partnerid

- Oslo Municipality Health Agency, Emergency department, Sexual assault centre (SAC)
- Suurhaiglad Tallinnas ja Tartus
- Seksuaaltervise Kliinikud Tallinnas ja Tartus

Teised koostööpartnerid

- Eesti Kohtuekspertiisi Instituut
- Eesti Politsei- ja Piirivalveamet
- Eesti Naisteühenduste Ümarlaura Sihtasutus
- Eesti Naiste Varjupaikade Liit
- Naiste Varjupaikade Koostöökogu
- Eesti Avatud Ühiskonna Instituut

Kontakt

estl@estl.ee

Projektijuht Agnes Alvela agnes@estl.ee

Projektijuht Triin Raudsepp triin@estl.ee

Kai Part kai.part@kliinikum.ee

Made Laanpere made.laanpere@ut.ee